

חוברת עבודה באזרחות

כיתה ט' - שבעת נושאי החובה

תוכן העניינים

פרק 1: מהי אזרחות?	13 משימות
פרק 2: מגילת העצמאות	13 משימות
פרק 3: שלוש רשויות השלטון	13 משימות
פרק 4: מאפיינים יהודיים מרכזיים של המדינה	13 משימות
פרק 5: השלטון המקומי	13 משימות
פרק 6: אזרחות טובה	13 משימות
פרק 7: החברה במדינת ישראל	13 משימות

איך עובדים בחוברת? כל פרק מתחיל בעמוד חדש. בכל פרק משימות מסוגים שונים: בחירה, התאמה, מיון, השלמה, טבלאות, ניתוח מקרים ושאלות פתוחות. המחווה למורה – בקובץ נפרד.

מה בפרק? 13 משימות מגוונות על «מהי אזרחות?». מומלץ לקרוא קודם את דף הסיכום. משימות פתוחות – עונים במשפטים מלאים ומנמקים.

1 איזה מהמשפטים הבאים מתאר נכון «ריבונות»?

- ☐ א. המדינה מוכרת על ידי רוב מדינות העולם
- ☐ ב. לשלטון יש הסמכות העליונה להחליט, בלי כפיפות לשלטון זר
- ☐ ג. כל התושבים מדברים שפה אחת
- ☐ ד. למדינה יש צבא גדול

2 מה ההבדל המרכזי בין אזרח לבין תושב קבע בישראל?

- ☐ א. רק אזרח זכאי לשירותי בריאות
- ☐ ב. רק אזרח רשאי לבחור לכנסת
- ☐ ג. רק תושב קבע משלם מסים
- ☐ ד. אין ביניהם שום הבדל

3 «הקשר בין האזרח למדינה הוא דו־כיווני». מה פירוש המשפט?

- ☐ א. רק המדינה מחויבת לאזרח
- ☐ ב. רק האזרח מחויב למדינה
- ☐ ג. גם המדינה וגם האזרח מחויבים זה לזה
- ☐ ד. האזרח והמדינה אינם קשורים

4 התאימו בין המושג להגדרה שלו:

א	ב
1. טריטוריה	א. מוסדות שקובעים חוקים ואוכפים אותם
2. אוכלוסייה	ב. שטח מוגדר עם גבולות
3. שלטון	ג. עצמאות השלטון מפני שלטון זר
4. ריבונות	ד. אנשים שחיים בשטח באופן קבע
5. הכרה בין־לאומית	ה. מדינות אחרות מקבלות את קיומה

5 השלימו את הטבלה: לכל דוגמה כתבו אם היא זכות או חובה, ונמקו במשפט.

דוגמה	זכות / חובה	הסבר קצר
הצבעה בבחירות לכנסת		
תשלום מסים		
לימוד בבית ספר עד גיל 18 (חינוך חובה)		
קבלת טיפול רפואי בקופת חולים		

6 מיינו את המשפטים לפי ההיבט של אזרחות:

אריאל מקבל תעודת זהות בגיל 16 שירה שרה את «התקווה» בהתרגשות בטקס

בני הנוער בעיר מנקים את החוף בהתנדבות משפחת לוי מגישה בקשה לדרכון

עידו כותב מכתב לעיתון המקומי על בעיה בשכונה דביר מרגיש גאווה כשנבחרת ישראל מנצחת

מעמד משפטי	שייכות והזדהות	השתתפות אזרחית

7 סמנו נכון או לא נכון, ותקנו את המשפטים השגויים:

משפט	נכון	לא נכון
א. כדי שתהיה מדינה מספיק שיהיה לה שטח.		
ב. תושב קבע רשאי לבחור בבחירות לרשות המקומית.		
ג. השתתפות אזרחית היא רק הצבעה בבחירות.		
ד. אזרח טוב מכיר גם את זכויותיו וגם את חובותיו.		

8 השלימו את הפסקה בעזרת המילים שבמחסן (מילה אחת מיותרת):

גומלין מעורבות חוקים חובות מלכות זכויות

המדינה קובעת (1) ומספקת שירותים לאזרחיה. לאזרח יש (2) , כמו חופש הביטוי, ויש לו גם (3) , כמו ציות לחוק. בין האזרח למדינה מתקיימים יחסי (4) . אזרחות פעילה דורשת (5) בחיי הקהילה.

9 קראו את המקרה וענו:

יונתן בן 17. הוא מתלונן: «למה אני צריך ללמוד אזרחות? אני לא פוליטיקאי, ואני לא יכול אפילו להצביע». המחנך שלו עונה: «בעוד שנה תצביע, אבל כבר היום אתה אזרח – והאזרחות שלך מתחילה בכיתה, בשכונה וברשת».

א. מה כוונת המחנך במשפט «כבר היום אתה אזרח»?

ב. תנו שתי דוגמאות להשתתפות אזרחית שיונתן יכול לעשות כבר היום.

ג. הציגו נימוק אחד שבגללו כדאי ללמוד אזרחות.

10 קראו את הקטע וענו:

במדינה דמיונית בשם «אזוריה» יש שטח, אוכלוסייה וממשלה. אבל כל החלטה של הממשלה צריכה לקבל אישור משליט של מדינה שכנה, שגם שולח אליה חיילים.

א. איזה תנאי לקיומה של מדינה חסר באזוריה? נמקו.

ב. האם לדעתכם אזוריה היא מדינה? הסבירו.

11 הסבירו מהו «יחסי גומלין» בין האזרח למדינה, ותנו דוגמה אחת מחייכם.

12 «מדינה טובה צריכה רק לשמור על הביטחון; כל השאר הוא עניין של כל אחד לעצמו». הציגו עמדה מנומקת.

כתבו «תעודת אזרח» קצרה לעצמכם: זכות אחת שחשובה לכם, חובה אחת שאתם מקיימים, ודרך אחת שבה תשתתפו השנה בחיי הקהילה.

מגילת העצמאות

2

אזרחות · כיתה ט'

חוברת עבודה · פרק 2 · המסמך המכונן של מדינת ישראל: רקע, הצדקות, עקרונות ופניות

מה בפרק? 13 משימות מגוונות על «מגילת העצמאות». מומלץ לקרוא קודם את דף הסיכום. משימות פתוחות – עונים במשפטים מלאים ומנמקים.

1 באיזה תאריך עברי הוכרזה הקמת מדינת ישראל?

- א. כ"ט בכסלו תש"ח ☐ ב. ה' באייר תש"ח ☐
ג. י"ד בניסן תש"ח ☐ ד. א' בתשרי תש"ט ☐

2 איזו הצדקה להקמת המדינה מבוססת על החלטת עצרת האו"ם?

- א. ההצדקה ההיסטורית ☐ ב. ההצדקה הדתית ☐
ג. ההצדקה המדינית-בין-לאומית ☐ ד. ההצדקה הכלכלית ☐

3 מה קבע בג"ץ בפסק הדין «קול העם» (1953) לגבי מגילת העצמאות?

- א. שהמגילה היא חוקה מחייבת ☐ ב. שיש להיעזר בעקרונותיה בפירוש החוקים ☐
ג. שאין לה שום חשיבות משפטית ☐ ד. שהיא גוברת על כל חוק ☐

4 סדרו את האירועים לפי סדר התרחשותם (1 – המוקדם ביותר):

- ☐ החלטת עצרת האו"ם על הקמת מדינה יהודית
☐ הצהרת בלפור
☐ הקונגרס הציוני הראשון
☐ ההכרזה על הקמת המדינה
☐ כתב המנדט

5 התאימו בין חלק במגילה לבין התוכן שלו:

א		ב
1. הפתיחה ההיסטורית	☐	א. ההצדקות להקמת המדינה
2. ההכרזה	☐	ב. «מתוך בטחון בצור ישראל»
3. עקרונות היסוד	☐	ג. קריאה לאו"ם, לשכנים ולעם היהודי
4. הפניות	☐	ד. «אנו מכריזים בזאת על הקמת מדינה יהודית»
5. החתימה	☐	ה. חזון המדינה ואופייה

6 מיינו את המשפטים מפסקת עקרונות היסוד: האם הם מבטאים את האופי היהודי או את האופי הדמוקרטי?

שוויון זכויות בלי הבדל דת, גזע ומין

פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות

לאור חזונו של נביאי ישראל

חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות

שמירה על המקומות הקדושים של כל הדתות

אופי יהודי	אופי דמוקרטי

7 סמנו נכון או לא נכון, ותקנו את המשפטים השגויים:

משפט	נכון	לא נכון
א. המגילה נקראה בירושלים.		
ב. על המגילה חתמו 37 חותמים.		
ג. המגילה קבעה שחוקה תיקבע על ידי אספה מכוננת נבחרת.		
ד. המגילה פונה רק לאזרחים היהודים.		

8 השלימו את הציטוטים מן המגילה בעזרת המחסן:

שוויון

מצפון

הנביאים

גלויות

שלום

«מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה יהודית ולקיבוץ _____ (1)» . «תקיים _____ (2) זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה» . «תבטיח חופש דת, _____ (3) , לשון, חינוך ותרבות» . «אנו מושיטים יד _____ (4) ושכנות טובה לכל המדינות השכנות».

9 השלימו את טבלת הצדקות: לכל הצדקה כתבו ציטוט או דוגמה מהמגילה.

הצדקה	ציטוט או דוגמה
היסטורית	
מדינית-בין-לאומית	
מוסרית-קיומית	
זכות טבעית	

בדיון בכיתה טען אליה: «מגילת העצמאות היא רק מסמך היסטורי, אין לה משמעות היום». נועם ענה: «היא עדיין משפיעה – בתי המשפט נעזרים בה, וחוק יסוד מפנה אליה».

א. מי מהשניים צודק מבחינה משפטית? נמקו.

ב. מה חלקי האמת בדבריו של אליה?

11 הסבירו איך באה לידי ביטוי במגילה ההגדרה של ישראל כמדינה יהודית וגם כמדינה דמוקרטית. הביאו ציטוט לכל צד.

12 המגילה קוראת לבני העם הערבי, תושבי המדינה, «ליטול חלקם בבנין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה». מה הקריאה הזאת מלמדת על חזון המדינה?

13 אילו הייתם מוסיפים היום עיקרון אחד לפסקת עקרונות היסוד – מה הוא היה? נמקו.

שלוש רשויות השלטון

3

אזרחות · כיתה ט'

חוברת עבודה · פרק 3 · הרשות המחוקקת, המבצעת והשופטת – והאיזונים ביניהן

מה בפרק? 13 משימות מגוונות על «שלוש רשויות השלטון». מומלץ לקרוא קודם את דף הסיכום. משימות פתוחות – עונים במשפטים מלאים ומנמקים.

1 מה פירוש העיקרון «אין מרות על מי שבידו סמכות שפיטה, זולת מרותו של הדין»?

- א. השופט כפוף לראש הממשלה ☐ א. השופט כפוף לראש הכנסת ☐
 ב. השופט כפוף רק לחוק ☐ ב. השופט פוסק לפי דעת הציבור ☐

2 מה צריך לקרות כדי שהכנסת תביע אי-אמון בממשלה?

- א. מספיק שחבר כנסת אחד יגיש בקשה ☐ א. רוב חברי הכנסת מביעים אמון בממשלה אחרת ☐
 ג. נשיא המדינה מחליט על כך ☐ ד. בית המשפט העליון מורה על כך ☐

3 איזו פעולה היא דוגמה לפיקוח של הרשות השופטת על הרשות המבצעת?

- א. אישור תקציב המדינה ☐ א. שאילתה לשר ☐
 ג. דיון בבג"ץ בעתירה נגד החלטת משרד ממשלתי ☐ ד. בחירת נשיא המדינה ☐

4 השלימו את טבלת הרשויות:

רשות	הגוף	תפקיד מרכזי	חוק היסוד שקובע את מעמדה
מחוקקת			
מבצעת			
שופטת			

5 השלימו בעזרת המחסן את שש תכונות שיטת הבחירות לכנסת (לפי חוק יסוד: הכנסת):

חשאיות ארציות שוות כלליות יחסיות ישירות

הכנסת תיבחר בבחירות _____ (1) , _____ (2) , _____ (3) , _____ (4) , _____ (5) ו _____ (6) .

6 התאימו בין תכונת הבחירות לבין ההסבר שלה:

א	ב
1. כלליות	א. איש אינו יודע במי בחר הבוחר
2. ארציות	ב. מספר המושבים לכל רשימה לפי שיעור הקולות שקיבלה
3. ישירות	ג. לכל קול אותו משקל
4. שווות	ד. הבוחר בוחר ישירות ברשימה, בלי מתווכים
5. חשאיות	ה. כל המדינה היא אזור בחירה אחד
6. יחסיות	ו. כל אזור מגיל 18 רשאי לבחור

7 מיינו לפי הרשות: מי אחראי לכל אחת מהפעולות?

- החלטה על הגדלת מספר המורים בבתי הספר
- חוק שמחייב חגורת בטיחות לנוסעים במושב האחורי
- גזר דין לנהג שנהג במהירות מופרזת
- ועדה שבודקת את התנהלות משרד הבריאות
- פרסום הנחיות חדשות לנסיעה בתחבורה הציבורית
- פסק דין שקובע שהחלטה של רשות נעשתה שלא כחוק

מחוקקת	מבצעת	שופטת

8 סמנו נכון או לא נכון, ותקנו את המשפטים השגויים:

משפט	נכון	לא נכון
א. תקופת הכהונה של הכנסת היא חמש שנים.		
ב. נשיא המדינה נבחר על ידי הכנסת לשבע שנים, לכהונה אחת.		
ג. רשימת מועמדים לכנסת יכולה להגיש רק מפלגה.		
ד. בית המשפט העליון דן רק בערעורים ואינו דן בעתירות נגד השלטון.		
ה. השרים אחראים יחד בפני הכנסת על החלטות הממשלה.		

9 סדרו את שלבי בדיקת עתירה של אזרח לבג"ץ לפי הסדר ההגיוני (1 – הראשון):

☐ בג"ץ מקיים דיון ושומע את שני הצדדים

☐ רשות ממשלתית מקבלת החלטה שפוגעת באזרח

☐ בג"ץ נותן פסק דין

☐ האזרח מגיש עתירה לבית המשפט העליון

10 קראו את המקרה וענו:

בעקבות תאונות רבות בכביש מסוים, חברת כנסת העלתה את הנושא בוועדת הכלכלה של הכנסת. משרד התחבורה הודיע שיציב מצלמות מהירות. נהג שנקנס ערער לבית המשפט, וטען שהשלט על המהירות המותרת לא נראה.

א. איזו רשות פעלה בכל אחד משלושת השלבים במקרה?

ב. איך המקרה מדגים את עקרון הבלמים והאיזונים?

11 קראו את הקטע הדמיוני וענו:

במדינה דמיונית ראש השלטון גם מחוקק את החוקים, גם ממנה את כל השופטים ויכול לפטר אותם בכל רגע, וגם מחליט מי יעמוד לבחירות.

א. איזה עיקרון דמוקרטי נפגע במדינה הזאת? נמקו.

ב. מה הסכנה לאזרחים במצב כזה?

12 הסבירו מדוע חשוב שהשופטים יהיו בלתי תלויים ברשות המבצעת. השתמשו במושג «שלטון החוק».

13 «הכנסת היא הרשות החשובה ביותר, כי העם בחר בה». האם אתם מסכימים? נמקו בעזרת עקרון הפרדת הרשויות.

מאפיינים יהודיים מרכזיים של המדינה

אזרחות · כיתה ט'

חוברת עבודה · פרק 4 · חוק השבות, סמלי המדינה, שבת וחגים, הלוח העברי והשפה העברית

4

מה בפרק? 13 משימות מגוונות על «מאפיינים יהודיים מרכזיים של המדינה». מומלץ לקרוא קודם את דף הסיכום. משימות פתוחות – עונים במשפטים מלאים ומנמקים.

1 לפי סעיף 4 בחוק השבות (תיקון 1970), מיהו «יהודי» לעניין החוק?

א. כל מי שגר בישראל
ב. מי שנולד לאם יהודייה או שהתגייר, ואינו בן דת אחרת

ג. מי שאביו יהודי בלבד
ד. מי שמדבר עברית

2 לפי חוק יסוד: הלאום, מה מעמדה של השפה הערבית?

א. שפת המדינה היחידה
ג. שפה בעלת מעמד מיוחד במדינה
ב. שפה ללא כל מעמד
ד. שפה רשמית רק בבתי ספר

3 מהו סמל המדינה לפי חוק יסוד: הלאום?

א. מגן דוד ושני פסים
ב. מנורת שבעת הקנים, עלי זית בשני צדדיה והמילה «ישראל»

ג. אריה ומגן
ד. לוחות הברית

4 התאימו בין המאפיין היהודי לבין החוק שמעגן אותו:

א	ב
1. «כל יהודי זכאי לעלות ארצה»	א. חוק הדגל, הסמל והמנון המדינה
2. הדגל, הסמל וההמנון	ב. חוק יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי, סעיף 10
3. «שבת ומועדי ישראל הם ימי המנוחה הקבועים במדינה»	ג. תיקון 1970 לחוק השבות (סעיף 4א)
4. זכות הבנים, הנכדים ובני הזוג של יהודי	ד. חוק השבות, 1950

5 השלימו את טבלת סמלי המדינה:

סמל	תיאור	מה הוא מבטא?
הדגל		
הסמל		
ההמנון		

6 סמנו נכון או לא נכון, ותקנו את המשפטים השגויים:

משפט	נכון	לא נכון
א. חוק השבות נחקק בשנת 1950.		
ב. לפי חוק יסוד: הלאום, הלוח העברי הוא לוח רשמי של המדינה, ולצדו הלוח הלועזי.		
ג. לאזרחים שאינם יהודים אין זכות לקיים ימי מנוחה בחגיהם.		
ד. ההמנון עוגן בחוק כבר בשנת 1949.		

7 השלימו בעזרת המחסן (מילה אחת מיותרת):

עלייה גלויות עברית תכלת ירושלים אנגלית

חוק יסוד: הלאום קובע ש- (1) היא שפת המדינה, שהמדינה תהיה פתוחה ל- (2) יהודית ולקיבוץ (3), ושבדגל שני פסי (4) ומגן דוד.

8 מיינו את הדוגמאות לפי סוג המאפיין היהודי:

חוק השבות «התקווה» יום כיפור – יום שבתון מנורת שבעת הקנים הלוח העברי – לוח רשמי זכות עולה לקבל אזרחות

עלייה ושבות	סמלים	זמן ולוח

9 קראו את המקרה וענו:

משפחה מצרפת, שהאב בה יהודי והאם אינה יהודייה, החליטה לעלות לישראל. הבת, בת 15, שואלת אם גם היא זכאית לעלות לפי חוק השבות.

א. האם הבת זכאית לזכויות לפי חוק השבות? נמקו לפי סעיף 4א.

ב. האם היא נחשבת «יהודייה» לפי הגדרת סעיף 4ב? הסבירו.

בעיר מעורבת התווכחו תושבים: יש שרצו שהעירייה תסגור את כל מוסדות התרבות בשבת, ויש שרצו שהספרייה תהיה פתוחה גם בשבת, כי בעיר גרים גם תושבים שאינם יהודים.

א. איזה מאפיין יהודי של המדינה עומד במרכז הוויכוח?

ב. הציעו פתרון של פשרה, ונמקו אותו.

11 הסבירו כיצד חוק השבות מבטא את היותה של ישראל «מדינת הלאום של העם היהודי».

12 הביאו שתי דוגמאות לביטוי של הלוח העברי בחיים הציבוריים בישראל.

13 «גם מדינה יהודית צריכה לדאוג שכל אזרחיה ירגישו שייכים». הציעו דרך אחת שבה אפשר לשלב בין שני הרעיונות, ונמקו.

השלטון המקומי

5

חוברת עבודה · פרק 5 · הרשות המקומית: סוגים, בחירות, תפקידים, מימון והשתתפות התושבים

אזרחות · כיתה ט'

מה בפרק? 13 משימות מגוונות על «השלטון המקומי». מומלץ לקרוא קודם את דף הסיכום. משימות פתוחות – עונים במשפטים מלאים ומנמקים.

1 מהי ארנונה?

- ☐ א. מס הכנסה שמשלמים למדינה
- ☐ ב. מס שמשלמים לרשות המקומית על נכסים בתחומה
- ☐ ג. קנס על חניה
- ☐ ד. מענק שהמדינה נותנת לרשות

2 מה קורה אם אף מועמד לראשות הרשות לא קיבל לפחות 40% מהקולות הכשרים?

- ☐ א. נבחר המועמד שקיבל הכי הרבה קולות
- ☐ ב. שר הפנים ממנה ראש רשות
- ☐ ג. נערכות בחירות חוזרות בין שני המועמדים
- ☐ ד. המועצה בוחרת ראש רשות מבין חבריה המובילים

3 איזה גוף ממשלתי מפקח על הרשויות המקומיות?

- ☐ א. משרד הפנים
- ☐ ב. משרד החוץ
- ☐ ג. בית המשפט העליון
- ☐ ד. הכנסת בלבד

4 התאימו בין סוג הרשות לבין התיאור:

א	ב
1. עירייה	א. רשות של יישוב קטן יותר
2. מועצה מקומית	ב. רשות של יישוב עירוני גדול
3. מועצה אזורית	ג. גוף שמנהל עניינים של יישוב אחד בתוך מועצה אזורית
4. ועד מקומי	ד. רשות שמאגדת כמה יישובים כפריים

5 מיינו את השירותים: מי אחראי עליהם בעיקר?

פינוי אשפה הצבא תאורת רחובות הדפסת כסף גני שעשועים מדיניות החוץ

השלטון המקומי	השלטון המרכזי

6 השלימו את טבלת מקורות המימון של הרשות המקומית:

מקור מימון	מי משלם?	דוגמה
ארנונה		
היטלים ואגרות		
השתתפות משרדי הממשלה		
מענקי איזון		

7 סמנו נכון או לא נכון, ותקנו את המשפטים השגויים:

משפט	נכון	לא נכון
א. בבחירות המקומיות מצביעים בשני פתקים.		
ב. רק אזרחים רשאים להצביע בבחירות המקומיות.		
ג. ישיבות מועצת הרשות סגורות בפני הציבור.		
ד. שר הפנים רשאי למנות ועדה ממונה ברשות שנכשלה בניהול.		

8 השלימו בעזרת המחסן (מילה אחת מיותרת):

ביזור ריכוזיות ארנונה ישירה יחסית מכירה

ראש הרשות נבחר בבחירה (1), וחברי המועצה בשיטה (2). במצב של (3) רוב הסמכויות בידי השלטון המרכזי; התומכים ב- (4) רוצים להעביר יותר סמכויות לרשויות. מקור ההכנסה העצמי החשוב של הרשות הוא ה- (5).

9 קראו את המקרה וענו:

ביישוב א' יש אזור תעשייה גדול, וההכנסות מארנונה גבוהות. ביישוב ב' הסמוך אין עסקים רבים, ורוב התושבים משלמים ארנונה נמוכה. ביישוב א' נפתח מתנ"ס חדש, וביישוב ב' נסגרה הספרייה.

א. הסבירו את הפער בין היישובים בעזרת מקורות המימון.

ב. איזה כלי של המדינה נועד לצמצם פערים כאלה?

ג. האם המקרה תומך בריכוזיות או בביזור? נמקו.

10 קראו את המקרה וענו:

מועצת הנוער העירונית ביקשה להקים שבילי אופניים בטוחים ליד בתי הספר. חברי המועצה הכינו מפה, אספו חתימות של תלמידים והורים, והציגו את ההצעה בישיבה של מועצת העיר.

א. אילו דרכי השתתפות של תושבים באות לידי ביטוי במקרה?

ב. לאיזה תחום מתפקידי הרשות שייכת הבקשה?

11 סדרו את שלבי הבחירות לראשות הרשות במקרה שאיש לא קיבל 40% (1 – הראשון):

☐ נערך סיבוב שני בין שני המועמדים המובילים

☐ התושבים מצביעים בסיבוב הראשון

☐ נספרים הקולות ומתברר שאיש לא הגיע ל-40%

☐ המועמד שקיבל יותר קולות בסיבוב השני נבחר

12 הסבירו מדוע גם תושבי קבע שאינם אזרחים רשאים להצביע בבחירות המקומיות.

13 אילו הייתם חברי מועצת הנוער ביישוב שלכם – איזה נושא הייתם מעלים, ואיך הייתם פועלים לקדם אותו? פרטו שלושה צעדים.

מה בפרק? 13 משימות מגוונות על «אזרחות טובה». מומלץ לקרוא קודם את דף הסיכום. משימות פתוחות – עונים במשפטים מלאים ומנמקים.

1 איזו מהפעולות הבאות היא השתתפות פוליטית?

- ☐ א. התנדבות בבית אבות
☐ ב. כתיבת מכתב לחבר כנסת בעניין חוק מוצע
☐ ג. עזרה לשכן בקניות
☐ ד. השתתפות בטיול שנתי

2 מה מבדיל מרי אזרחי מעבירה רגילה על החוק?

- ☐ א. הוא נעשה בסתר כדי לא להיתפס
☐ ב. הוא נעשה בגלוי, בלי אלימות, מתוך מצפון ובנכונות לשאת בעונש
☐ ג. הוא תמיד חוקי
☐ ד. הוא כולל שימוש בכוח

3 מהי «ערבות הדדית»?

- ☐ א. תחושת אחריות של כל אחד גם לגורל האחרים
☐ ב. חובה לשלם מסים
☐ ג. זכות להפגין
☐ ד. ויתור על דעה כדי למנוע ויכוח

4 מיינו את הפעולות לפי סוג ההשתתפות:

- הצבעה בבחירות לכנסת חונכות לתלמיד צעיר חתימה על עצומה לשינוי חוק שנת שירות
 הפגנה חוקית מול משרד ממשלתי איסוף מזון למשפחות לפני החג

השתתפות פוליטית	השתתפות אזרחית

5 התאימו בין המושג לבין הדוגמה:

א	ב
1. ציות לחוק	א. «זה לא העניין שלי, שמשהו אחר יטפל»
2. סובלנות	ב. מקשיבים בכבוד לחבר שחושב אחרת
3. אכפתיות	ג. עוצרים ברמזור אדום גם כשהכביש ריק
4. אדישות	ד. מדווחים לעירייה על מדרכה שבורה

6 סמנו נכון או לא נכון, ותקנו את המשפטים השגויים:

משפט	נכון	לא נכון
א. בדמוקרטיה מותר לבקר את השלטון ולהפגין.		
ב. מחאה אלימה היא דרך לגיטימית כשהמטרה צודקת.		
ג. אחוז הצבעה נמוך מחליש את הדמוקרטיה.		
ד. שיח מכבד פירושו להסכים עם כולם.		

7 השלימו את «כללי השיח המכבד» בעזרת המחסן:

עובדות הרעיון עד הסוף אדם מעליבים

מתווכחים עם (1) , לא עם האדם. מקשיבים (2) לפני שעונים. בודקים (3) לפני ששולחים. לא (4) ולא מחרמים. זוכרים שמאחורי כל מסך יש (5) אמיתי.

8 השלימו: לכל מצב כתבו מה יעשה «אזרח טוב» ואיזו תכונה זה מבטא.

מצב	מה יעשה אזרח טוב?	תכונה
ראיתם בקבוצת הכיתה תמונה מביכה של תלמיד		
בשכונה יש ספסלים שבורים כבר חודשים		
ביום הבחירות אחיכם הגדול לא רוצה ללכת להצביע		

9 קראו את המקרה וענו:

תלמידי שכבה ט' התנגדו להחלטת בית הספר לבטל את הטיול השנתי. קבוצה אחת כתבה מנומק להנהלה ואספה חתימות; קבוצה אחרת הציעה לא להיכנס לשיעורים עד שההחלטה תשתנה, ושני תלמידים כתבו ברשת עלבונות נגד המנהל.

א. אילו מהפעולות הן מחאה לגיטימית? נמקו.

ב. מה הבעיה בכתיבת העלבונות ברשת?

ג. איך הייתם מציעים להמשיך כדי להשפיע?

10 קראו את הקטע וענו:

אזרח החליט לא לשלם קנס חניה, כי לדעתו השלטים ברחוב מבלבלים. הוא לא הודיע לאיש ולא פנה לבית המשפט.

א. האם זה מרי אזרחי? נמקו לפי המאפיינים.

ב. מה הדרך הנכונה לפעול במקרה כזה?

11 הציגו שני טיעונים בעד מרי אזרחי ושני טיעונים נגדו.

12 «אזרח טוב עושה רק מה שהחוק דורש». האם אתם מסכימים? נמקו בעזרת שני מאפיינים של אזרח טוב.

13 תכננו פעולה התנדבותית קטנה לכיתה שלכם: מה תעשו, למי זה יעזור, ואיזה ערך זה מבטא?

החברה במדינת ישראל

7

אזרחות · כיתה ט'

חוברת עבודה · פרק 7 · חברה רב־תרבותית: קבוצות, שסעים, דרכי התמודדות והמשותף לכולנו

מה בפרק? 13 משימות מגוונות על «החברה במדינת ישראל». מומלץ לקרוא קודם את דף הסיכום. משימות פתוחות – עונים במשפטים מלאים ומנמקים.

1 מהו «שסע»?

- א. ויכוח קצר בין חברים
ב. מחלוקת עמוקה ומתמשכת בין קבוצות בחברה
ג. הסכם בין מפלגות
ד. חוק שמגן על מיעוטים

2 איזה הסדר נועד להתמודד עם השסע הדתי־חילוני?

- א. הסטטוס קוו
ב. חוק השבות
ג. מענקי איזון
ד. הפרדת רשויות

3 איזו דוגמה מתארת «אוטונומיה תרבותית»?

- א. כל התלמידים בארץ לומדים באותו בית ספר
ב. זרמי חינוך נפרדים: ממלכתי, ממלכתי־דתי, ערבי, דרוזי וחרדי
ג. ביטול חגים של מיעוטים
ד. שפה אחת לכל המוסדות

4 התאימו בין השסע לבין שאלה שמאפיינת אותו:

א	ב
1. השסע הלאומי	א. האם יש קיפוח ביחס לבני עדה מסוימת?
2. השסע הדתי	ב. מהי הדרך הנכונה להשגת ביטחון ושלום?
3. השסע העדתי	ג. מה מקומם של יהודים וערבים במדינה?
4. השסע הכלכלי־חברתי	ד. איך לצמצם את הפער בין המרכז לפריפריה?
5. השסע הפוליטי־אידאולוגי	ה. האם תהיה תחבורה ציבורית בשבת?

5 מיינו את הדרכים להתמודדות עם שסעים:

- חגים של כל הדתות מוכרים כימי מנוחה לבני הדת
השקעה בחינוך ביישובי הפריפריה
מפגשים בין תלמידים יהודים וערבים
בתי ספר נפרדים לכל זרם
הסטטוס קוו

הכרה	פשרה	אוטונומיה	צמצום פערים	מפגש ודיאלוג

6 סמנו נכון או לא נכון, ותקנו את המשפטים השגויים:

משפט	נכון	לא נכון
א. לפי הלמ"ס, כ-22% מתושבי ישראל הם ערבים.		
ב. גברים דרוזים משרתים בצה"ל בשירות חובה.		
ג. חברה רב־תרבותית היא חברה שבה יש תרבות אחת בלבד.		
ד. כאשר כמה שסעים חופפים זה לזה, הפער בין הקבוצות קטן.		

7 השלימו בעזרת המחסן (מילה אחת מיותרת):

פלוורליזם סובלנות רב־תרבותית שסע משותף אחדות

ישראל היא חברה (1) . מחלוקת עמוקה ומתמשכת נקראת (2) . ההכרה בכך שלדעות ולאורחות חיים שונים יש מקום לגיטימי היא (3) , והיכולת לחיות לצד מי ששונה ממך היא (4) . למרות ההבדלים, יש לנו הרבה (5) .

8 השלימו את טבלת הקבוצות בחברה הישראלית:

קבוצה	מאפיין אחד	דוגמה לגיוון בתוכה
יהודים		
ערבים		
דרוזים		
צ'רקסים		

9 קראו את המקרה וענו:

בעיר מעורבת הוחלט להקים מרכז קהילתי משותף. התעוררו מחלוקות: באיזה יום הוא ייסגר, באילו שפות יהיו השלטים, ואילו חגים יצוינו בו.

א. איזה שסע עומד במרכז המחלוקת? נמקו.

ב. הציעו שתי דרכי התמודדות מתוך הפרק, והסבירו כל אחת.

בשכונה ותיקה בפריפריה רוב התושבים הם בני עדה אחת, ההכנסה הממוצעת נמוכה והתחבורה הציבורית מועטה. רבים מהתושבים מרגישים שהשלטון «שכח» אותם.

א. אילו שני שסעים עשויים לחפוף כאן? נמקו.

ב. איזו דרך התמודדות מתאימה כאן במיוחד?

הסבירו את ההבדל בין «פלורליזם» לבין «סובלנות», ותנו דוגמה לכל אחד. 11

«המגוון בחברה הישראלית הוא בעיקר בעיה». הציגו עמדה מנומקת, והתייחסו גם לעמדה הנגדית. 12

מה המשותף לכל אזרחי ישראל? ציינו שלושה דברים, והסבירו איך כל אחד מהם מחזק את החיים המשותפים. 13
